

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

HVA ER TOLERANSE?
KRISTI ÅND KONTRA DJEVELENS ÅND
MITT FUNN: UENIGHET FRAMFOR
FORESTILT VERDIFELLESSKAP

KRONIKK: FRA KRL TIL RLE
NY MODELL FOR RELIGIONS-
UNDERVISNING

LYS OG LIV

NR. 5/10. 76. ÅRGANG

TEMA:
Å LÆRE RELIGION
OG TOLERANSE

MENIGHETSFAKULTETETS SAMFUNNSANSVAR

Det er vårt mål at MFs lærere og studenter skal bidra til at offentligheten får et mer innsiktsfullt og troverdig bilde av kirkens liv og lære.

VIDAR L. HAANES
REKTOR

Lørdag 16. oktober var det åpen dag på MF med en rekke seminarer om sentrale emner. Huset var fullt allerede fra morgenen av, og folk strømmet til for å høre om blant annet skapertro og evolusjonsteori, om kristendom og islam i Europa, om religion i media, om menighetsutvikling og om kristen spiritualitet, om internasjonal diakoni og om misjon. Vi ønsket å vise bredden i det vi holder på med.

Menighetsfakultetet tar sitt samfunnsansvar på alvor. Vi utdanner til tjeneste i kirken, skolen og samfunnet, og legger vekt på at våre kandidater skal få en god og solid utdannelse, som ikke bare handler om innlæring av kunnskap, men også om å tilegne seg dannelse og innsikt.

Religion og toleranse

KRISTIN WALSTAD
REDAKTØR

Hva tror du på? Jeg?! 80 % av medlemsmassen i Den norske kirke snakker ikke så mye om tro, viser undersøkelser. Skjer det i mangel av evne til å artikulere sin tro, eller er det kunnskapen som er fraværende? I møte med mennesker med en annen tro enn min egen, prøves

Vi håper ikke minst at MF-kandidatene bidrar til å styrke og utruste menighetene, utvikle og forme elevene i skolen og bygge samfunnet. Våre studenter skal ikke bare utdanne seg til profesjonelle yrkesutøvere, men også utvikle seg til gode samfunnsborgere – som ser sitt ansvar for enkeltmennesker, samfunn og miljø.

Vi har et særlig ansvar for å utruste kommende prester, kateketer og diakoner til den tjenesten de skal inn i. De trenger kunnskap og innsikt i teologi, diakoni og kirkelig undervisning. Men de trenger også å kjenne den virkelighet og det samfunn de lever i og skal arbeide i.

MF har de senere år økt sin kompetanse i samfunnsfag og tilbyr nå en rekke emner i religion og samfunn. Dette danner grunnlaget for vår lektorutdanning, men er samtidig viktig for teologien og for vår forståelse av religionens og spesielt kristendommens plass i samfunnet.

Men samfunnsansvaret vårt går lenger enn til auditoriene. Vi har også et ansvar for å formidle forskning og fagkunnskap i offentligheten. Vi ønsker å formidle forskning og fagkunnskap på en forståelig måte, gjennom media, populærvitenskapelige bøker og artikler, kurs og foredrag. MF har altså et dobbelt

min toleranse, mine grenser og min raushet. Og jeg har fått erfaring om mitt engasjement for hva som er "rett" kan kombineres med en raushet for den andre, at integritet ikke står i veien for dialog. Toleransen er ikke grenseløs, og skal heller ikke være det. Dette bladet handler om læring av religion, og om læring av toleranse. Hvordan skal en lærer undervise om religion, livssyn og etikk? Skal hun ta utgangspunkt i det som er felles, eller skal hun snakke om hva som skiller? Er det fy å ta skoleklassen med inn i et levende trosfellesskap når undervisningen skal være nøytral og pluralistisk?

Den norske stat har en drøm om at skolen skal danne elevene til et verdifelleskap, der en uavhengig av religiøst ståsted skal dele et felles sett av verdier. Førsteamanuensis Lars Laird Eriksen skriver i Mitt funn-spalten om hvorfor han

formidlingsoppdrag: Vi skal formidle kunnskap om samfunnet i kirken og kunnskap om kirke og religion i samfunnet.

I sitt foredrag på MF om "religion og media" uttrykte kulturredaktør Knut Olav Åmås at "det er få som i offentligheten klarer å forholde seg til religion på en innsiktsfull og behersket måte." Det er viktig at vi i større grad formidler hva kristne mennesker tror på og lever for, og synliggjør den rolle kirken faktisk spiller i samfunnet. Det er vårt mål at MFs lærere og studenter skal bidra til at offentligheten får et mer innsiktsfullt og troverdig bilde av kirkens liv og lære.

foretrekker "respektfull uenighet" framfor "forestilte verdifelleskap" i klasserommene. Han mener skolen bør revurdere den generelle delen av læreplanen.

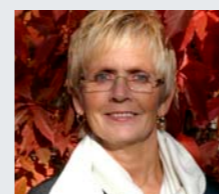
Dette bladet lener seg også på professor Geir Afdals doktoravhandling om læring av toleranse i tillegg til religionspedagogen Heid Leganger-Krogstads engasjement for faget i den europeiske utdanningspolitikken. På kronikkplass får du en grundig belysning av RLE-fagets formål, og en tolkning av dette ved professor Peder Gravem.

Jeg håper og tror at dette bladet er nyttig for deg som arbeider i skolen, men også for deg som har et engasjement for barn og unges oppvekst generelt.

INNHOOLD

S. 4 TEMA:
RELIGION I SKOLEN
Skal religion i skolen tydeliggjøres ved forskjellene mellom religionene, eller bør skolen fokusere på det som er likt?

S. 8 PORTRETT:
KAREN JUNKER
I sitt arbeid har hun merket hvordan flerkulturalitet i den offentlige skolen er et brennbart tema.

S. 11 HVA ER TOLERANSE?
- Læring og utdanning bærer seg om å se mulighetene i forskjeller, sier professor i religionspedagogikk Geir Afdal.

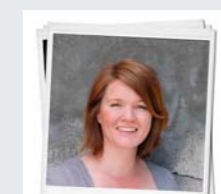
S. 12 ANDAKT
MF-student Thomas Erlandsen har skrevet andakten "Kristi ånd kontra djevelens ånd".

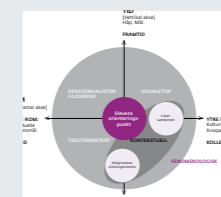
S. 15 MITT FUNN:
UENIGHET FRAMFOR FORESTILT VERDIFELLESSKAP
- Kan religion læres i klasserommet? Lars Laird Eriksen presenterer sin ferske Phd-avhandling.

S. 16 KRONIKK:
FRA KRL TIL RLE – AKTUELLE UTFORDRINGER I SKOLEN
Professor Peder Gravem klargjør formålet med faget.

S. 19 HVOR BLE DE AV?
IRENE TVEDT WANGEN
Hun tok Phd-graden ved MF våren 2010, nå jobber hun i kirkeavdelingen i departementet.

S. 20 NY MODELL FOR RELIGIONSUNDERVISNING
Religionspedagog Heid Leganger-Krogstad presenterer en ny modell for religionsundervisning.

UTGIVER

Det teologiske Menighetsfakultet
Pb 5144 Majorstuen, 0302 Oslo
Telefon: 22 59 05 00
E-post: lysogliv@mf.no
Bankkonto: 6038 05 58583
www.mf.no

21 000 abonnenter mottar bladet fem ganger i året.

Abonentene består av MF-venner, tidligere studenter og ansatte, alle menighetsråd og kirkelige organisasjoner og institusjoner. Ved kildehenvisning kan artikler i Lys og liv gjengis fritt.

ANNONSEINFORMASJON

Ønsker du å annonsere i bladet, ta kontakt med Marianne Torp. Har du andre spørsmål er du velkommen til å kontakte oss.

REDAKSJON

Vidar L. Haanes, ansvarlig redaktør
Kristin Walstad, redaktør
Marianne Torp, redaksjonsmedlem
Hallvard Olavson Mosdøl, redaksjonsmedlem

PRODUKSJON OG TRYKK

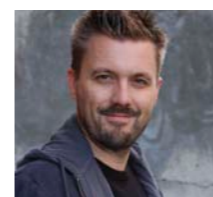
Foto på omslag: Julie Pike
Layout: Neue
Trykk: Østfold Trykkeri, Askim

TEMA

Skal religion i skolen tydeliggjøres ved forskjellene mellom religionene, eller bør skolen fokusere på det som er likt? Heid Leganger-Krogstad og Lars Laird Eriksen er begge ansatt på MF og arbeider med undervisning i religion og samfunn. Begge har de ferske doktorgrader om feltet skole og religion.

TEKST: ESKIL SKJELDAL
FOTO: KRISTIN WALSTAD

Heid er førsteamanuensis i religionspedagogikk. Hun har vært med i en ekspertgruppe i Europarådet som har undersøkt hvordan Europa kan komme til rette med religionsdimensjonen etter 11. september. Tvillingtårnernes fall var et vendepunkt i Europarådets forhold til religion, som før dette var preget av en fransk tenkning: Religion hører til i privatsfæren og både kan og skal forbli usynlig i samfunnet. På MF er Heid programleder for master i kirkelig undervisning, og hun underviser i RLE på alle nivåer. Lars er førsteamanuensis i samfunnsfag. Han underviser i samfunnsfag og tverrkulturell kommunikasjon, har doktorgrad i sosiologi, og har forsket på religionsfaget i den offentlige skolen.

RELIGION I DET OFFENTLIGE ROM

– Det er mange måter å forstå religionenes plass i det offentlige rom. Hvilken rolle bør religion ha i det offentlige rom?

– Jeg drømmer om et offentlig og politisk Norge der et mangfold av mennesker har rom

til å være religiøse og rom til å vise det, forteller Lars.

– I utgangspunktet fordrer dette at staten er nøytral overfor forskjellige livssyn og religioner. Det betyr videre at vi må ha en sekularitet som ikke skreller religion vekk fra samfunnslivet, men tvert imot åpner opp slik at flest mulig kan delta.

Heid trekker frem samfunnets møte med kriser:

– Skole, sykehus og fengselsvesen må ha beredskapsplaner som favner det eksisterende mangfoldet. Det må ikke bli slik som da tsunamien rammet: Vi så markeringer på skoler, uten håp og løft fra noen religiøse forestillinger. Det er særlig i krisesituasjoner man søker religiøse referanserammer for å sette opplevelsene inn i en større meningsstruktur. Det er svært viktig å synliggjøre meningsmangfoldet, og at staten bidrar med tilrettelegging for religiøse gruppers praksis, så sant disse er villige til å registrere seg og stå for demokratiske idealer. Det finnes en grense for hva samfunnet skal tåle av religiøs sekterisme. Men: Staten må praktisere positiv religionsfrihet, og det vil i praksis si å støtte alle.

– Ser dere noen fordeler med sekularismen?

– Sekularismen har kanskje åpnet opp for at vi kan ha en religionspositiv stat med et nøytralt ståsted. Dette kan bidra til at mennesker kan få velge og utfolde den religiøse tradisjonen de ønsker. Så lenge sekulariteten kan åpne opp for rettferdighet og trosfrihet, i tråd med menneskerettighetene, kan dette bidra positivt. Men sekularitet kan også forstås som krefter som vil sensurere religion i offentligheten, og det avgrenser jeg meg fra, sier Lars.

– Det betyr ikke at grupper får fritt spillerom fordi de kaller seg religiøse. Men det er stort spenn av religiøse ytringer som er innenfor lovverk og et verdifullt bidrag til et levende sivilsamfunn.

RLE-FAGET NEGLISJERES

– Selv om skolen ikke har ansvaret for trosopplæring, er religion i skolen fortsatt et brennbart tema. Hva synes dere om at trosopplæringen er flyttet ut av skolen?

– Dette er en følge av det flerreligiøse samfunnet, men det gjenstår at foreldre som tilhører majoriteten oppdager at dette har skjedd,

sier Heid. Lars nikker:

– Så lenge den offentlige skolen er en skole for alle, må det være slik. Den forrige ordningen med kristendomsundervisning i ett klasserom og livssyn i et annet var rettighetsmessig god nok, men jeg tror at man bygger et bedre, mer kunnskapsrikt, tolerant og fellesskapsorientert Norge om man kan samle alle elevene i det samme klasserommet. Der kan elevene lære om og av de religiøse forskjellene og selv utforske religiøse spørsmål. Men jeg har ingen problemer med at skolen åpner opp sine bygg for at religiøse grupperinger kan ha opplæring i skolens bygninger. Det kan være en praktisk tilrettelegging for mangfold.

Heid legger til:

– Det er et stort problem at RLE-faget neglisjeres i den norske offentlige skolen. Vi har fått et testregime pga. det store fokuset på grunnleggende ferdigheter som skriving, lesing, regning, digitale ferdigheter osv. Dette presenteres som om det finnes ferdigheter man kan oppøve uten dannelsesinnhold. Det er problematisk, fordi grunnleggende dannelseselementer, som for eksempel religions- og livssynskunnskap, faller utenfor dette ekstreme fokuset på målbare testresultater og rangering av skoler. KRL fikk et faglig løft etter 1997, men nå ser vi at faget erstattes av etiske debatter og nærmest tolkes som et samfunnsfag i stedet for et religionsfag.

Lars trekker frem det samme problemet:

– Det er et paradoks at det faget som har hatt mest oppmerksomhet politisk og offentlig, har en så liten plass i skolen. Striden rundt faget har nok vært med på å skape berøringsangst: Lærerne er redd for å gjøre feil og bryte menneskerettigheter. Dette får til følge at skolene er forsiktige og ikke tør å være like pedagogisk varierte som de er i andre fag.

Heid har deltatt i en sammenliknende europeisk undersøkelse av lærere i 2008, og Norge skilte seg ut fra de øvrige ved at en distansert undervisning om religioner dominerte. Videre erfarte lærerne i Norge en særlig lav støtte i skolens ledelse til RLE både økonomisk og faglig.

– Men er ikke dette logisk. RLE et jo tross alt et valgfag på lærerskolen?

– Jo, men det er på grunn av den lave sta-

tusen på skolene at det har blitt et valgfag, og ikke omvendt, skyter Lars inn.

Heid er enig:

– Vi er i ferd med å få faglærere i RLE også ned i småskolen i stedet for klasselærere med mange fag. Tidligere var et av vårt lands fortrinn at alle lærere lærte RLE og fikk redskaper til å håndtere den flerkulturelle skolen. Slik blir det ikke lenger.

RYDDIGHET OG FRITAKSORDNINGER

– Men er det så veldig vanskelig å håndtere religion i skolen? Vi har da et tydelig regelverk?

– Det er mye ryddigere enn det var, sier Lars.
– De undersøkelserne jeg foretok i 2007, viste at mye hadde gått seg til og at ordningene er blitt bedre. Det blir interessant å se om skolene kan lære av hverandre, og at de skolene som har løst de flerkulturelle utfordringene kan veilede andre skoler som sliter.

– Ja, vi har fått gode fritaksordninger der religion og skole kolliderer, skyter Heid inn.

– Foreldre trenger ikke å angi grunner for fritak. Men det er fortsatt noen konflikter fordi skolen verken kan renonsere på verdigrunnlaget eller kompetansekravene. Det er f. eks. ikke fritak fra svømmeundervisning, men en kan tilrettelegge for svømming i kjønnsdelte timer. Likestilling mellom kjønnene er en ufravikelig verdi. Det betyr at ingen blir fritatt fra undervisning eller aktiviteter ved å vise til andre religiøse skikker. Du får fritak dersom undervisningen oppleves som utøvelse av en annen religion eller livssyn enn din egen religion eller ditt eget livssyn. Noen skoler velger å usynliggjøre religion, men de som er dyktige på flerkulturalitet, synliggjør religionen. Det er helt nødvendig for skolen for eksempel i krisituasjoner å vite hvor enhver familie har sin religiøse og livssynsmessige tilhørighet.

– Mine undersøkelser viste noe interessant angående religiøs tilhørighet. Lars forteller om tro som identitet og tro som noe personlig:

– Når troen var knyttet til identitet, var det greit å flagge den offentlig, men når det var knyttet til personlig tro, da ble det vanskelig. De elevene som erklærte seg som kristne, var folk som hadde det som en identitet: En var fra Burma, en fra Brasil, og en annen var en norsk katolikk. Så lenge dette var et identitetsblem kunne det stå offentlig, men det de trodde på var fortsatt noe som ble holdt i privatsfæren.

HJEMLØSE NORDMENN

Heid diskuterer skolen og hvorvidt verdigrunnlaget skal være forankret i kristen kulturarv eller ikke:

– Den kristne arven kan fungere som en kulturell tilhørighet for majoriteten i Norge. Pietismen har gjort majoritetsbefolkningen navnløs og hjemløs, fordi alt skulle være så spesielt kristent. Men ”kristen” er også en kulturbenevnelse. Jeg mener ”ikke-praktiserende kristen” er et dekkende begrep for dette.

– Det er nok mange som ikke vil kjenne seg igjen i den merkelappen. Selv om ikke-troende majoritetsnordmenn har vokst opp i en kon-

tekst som er preget av kristendommen, trenger de ikke identifisere med denne, presiserer Lars:

– Man kan ha historisk og kulturell innsikt i en religiøs tradisjon uten at man trenger å være forankret i den. En slik historisk og kulturell innsikt gir også kompetanse til å mestre et voksenliv i Norge. Jeg er kritisk til at man skal fremme begrepet ”forankret i en kristen kultur” i forbindelse med skolens identitet. At skolen skal fremme en sterkere og mer inderliggjort tilknytning til kristen kulturarv, synes jeg er ekskluderende. Skolens verdiforankring bør peke fremover, på verdier vi ønsker skal prege de oppvoksende generasjoner og fremtidens samfunn. Disse verdiene bør forankres gjennom politisk og demokratisk diskusjon og ikke på tradisjoner som noen, men ikke på langt nær alle, i Norge kjenner tilhørighet til. Jeg kan heller ikke skjønne at det er i kristnes interesse å bli såpass tett knyttet til staten. Det vil være en tom, temmet og symbolsk kristen tradisjon som eventuelt får stå som forankring for skolen.

– Her er jeg ikke enig med deg. Skolen fungerer på mandat fra foreldre, og i oppdragsessam-

menheng er det viktig at lærere vet hva de har å forholde seg til. Verdier som ikke er begrunnet i en tradisjon blir raskt tømt for innhold.

Heid synes den nye formålsparagrafen kombinerer historisk forankring og åpenhet for nytt mangfold på en god måte:

– Det står at skolen skal ”byggje på grunnleggjande verdiar i kristen og humanistisk arv og tradisjon, som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdiar som óg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane”. Paragrafen hevder ikke at kristen og humanistisk tradisjon er alene om de seks verdiene som framheves, men anerkjenner andre religioners og livssyns støtte for disse verdiene, og at de er forankret i menneskerettighetene. Det trengs kompetanse i kristen historie og kultur for å leve i Norge. Innsikt er viktig, men ikke tilstrekkelig for å fungere som et verdifundament for skolen. Lærere gjør mange verdivalg daglig og må vite hvilke verdier de er gitt mandat til å forvalte på vegne av foreldre og stat.

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

GI EN JULEGAVE TIL MF!

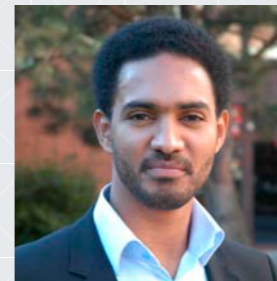
Ønsker du å bidra til at MF opprettholder sin unike posisjon i kirke- og samfunnsliv? Statsstøtten dekker bare 80% av dagens driftskostnader. MF trenger derfor din støtte. Gi din gave før nyttår og få skattefritak!

Benytt konto: 3000 17 41841

Tlf. 22 59 05 00 | E-post: info@mf.no

5 MENN OM TOLERANSE

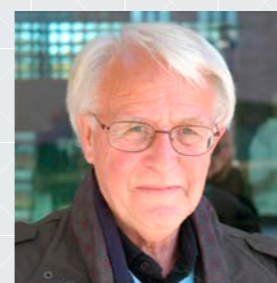
Hvordan bør barn utrustes for å kunne møte mennesker med et annet religiøst ståsted enn sitt eget?

RONALD MAYORA SYNNES
MF-STUDENT OG PAPPA

– Barn må først og fremst være bevisst sitt eget ståsted, på den måten kan de forstå andre. Som pappa hjelper jeg min datter å for-

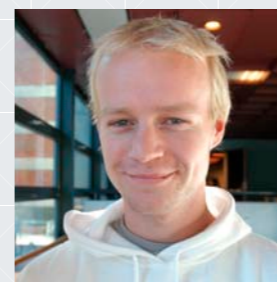
tolke religiøs ulikhet slik hun møter det i sin hverdag. Vi snakker om at mennesker er forskjellige.

KNUT TORJUUL
PENSJONERT PREST OG PAPPA

– Jeg håper vi har gitt våre barn god kjennskap til sin egen religion og kultur her i Norge. Ikke bare i et samfunnsperspektiv, men også troens indre liv. Jeg tror det er viktig å ha trygghet i

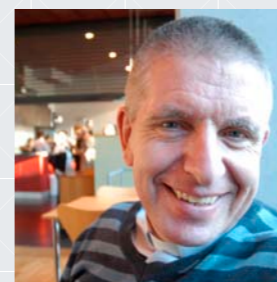
sin egen tradisjon i møte med andre. Først da kan man være tolerant. Man får ikke respekt med bare et ”blæh..”, man må kunne artikulere sin tro.

JENS EMIL ASP
ÅRSSTUDIET I SAMFUNNSFAG PÅ MF,
SKAL BLI LÆRER

– Jeg tror geografi er viktig for å forstå at religioner har sitt opphav i ulike land og kontinenter. Det er viktig for å kunne forstå sin egen bakgrunn. Jeg er forkjemper for faget psykologi i

barneskolen, slik at barn kan forstå hvordan jevnaldrende tenker. Slik kan de lære toleranse.

TORE S. OLSEN
STUDENTPREST OG PAPPA

– Jeg ønsker å være raus mot mine egne barn, slik at de kan få en erfaring av raushet. Det er viktig for meg som pappa å være en god rol-

lemmodell. Jeg vektlegger også å gi dem trygghet i egen identitet og tro.

KJELL ARNOLD NYHUS
FENGSELSPREST OG FIREBARNSFAR

– Det er foreldres privilegium å gi barna sine det beste av det man tror på. Vi som vokser opp på Hedmarken møter tidlig mennesker med en annen tro. Det å respektere andres livsvei blir nærmest en selvfølge. Dypest sett handler det

om menneskesyn, integritet og grenser. At alle mennesker uavhengig av tro er Guds skaperverk. Dette er innebygget i den kristne tro som lærer oss at vi skal respektere alle mennesker.

PORTRETT KAREN JUNKER

I sitt arbeid har hun merket hvordan flerkulturalitet i den offentlige skolen er et brennbart tema.

TEKST: ESKIL SKJELDAL
FOTO: KRISTIN WALSTAD

MFs styreleder, Karen Junker, er utdanningsdirektør i Aust-Agder. I denne jobben har hun vært siden 1992, med unntak av tre år i utdanningsdepartementet: Der var hun prosjektlederen bak Skoleporten og de nasjonale prøvene. Junker har en doktorgrad i sosialøkonomi, er cand.theol. og ordinert prest. Hun sitter også i bispedømmerrådet i Agder og Telemark. Det er med andre ord en kvinne med mange jern i ilden. I argumentasjon og tenkning er det en ting som preger henne: ryddighet. Som sjef for de statlige oppgavene på utdanningssektoren i Aust-Agder, er hun den som har ansvaret for å gjennomføre landets utdanningspolitikk. I sitt arbeid har hun merket hvordan flerkulturalitet i den offentlige skolen er et brennbart tema.

– *Hvordan må skolen forholde seg til religiøs ulikhet?*

– Skolen må forholde seg til at ulike livssyn og religioner er der, og at den offentlige skolen er for alle. Skolens møte med ulike livssyn i skolesammenheng må være prinsipiell i forhold til menneskerettigheter og trosfrihet. Der vi tidligere hadde en konfesjonsbunden skole, har vi ikke det lenger, og det må både skole, hjem og kirke rette seg etter.

Som utdanningsdirektør er Junker svært opptatt av samspillet mellom skolen og alle tros- og livssynssamfunn. Dialogen mellom det offentlige og tros- og livssynssamfunnene må være god. Utfordringene må løses sammen og ikke isolert. Fylkesmannen har lagt stor vekt på å gi informasjon og veiledning både gjennom møter og på forespørsel. I forhold til Den norske kirke har dette blant annet medført at Junker ofte har deltatt på biskopens møter med lærere i forbindelse med bispevisitas i fylket. Hun har også vært invitert til ulike menigheters kirkekaffe for å gi informasjon. Junker tillegger dette samarbeidet stor verdi.

SKOLE OG KIRKE

– *Vi ser en økende uro blant rektorer hver desember: Skal vi droppe skolegudstjenesten for å slippe bråket, eller hva? Hva vil du si til alle kirkens medarbeidere som er usikre på hvordan skole-kirkesamarbei-*

«MF har gitt meg veldig mye, og betydd mye for meg.»

det skal takles på en konstruktiv og god måte?

– Skolen og kirken må sette seg ned og inngå en dialog, hvis begge parter ønsker et samarbeid. I denne dialogen må premissene for samarbeidet klargjøres. Det er viktig at de kirkelig ansatte får nok informasjon og at de setter seg inn i faktagrunnlaget for et slikt samarbeid. Det vi dessverre erfarer i vår sektor, er at vi iverksetter tiltak for å gi informasjon til tros- og livssynssamfunn, men at Den norske kirke er dårlige til å stille opp. Dette prioriteres i altfor liten grad i kirken, og jeg mener at man gjennom mangel på kunnskap lar en mulighet til et godt samarbeid gå fra seg.

– *Våren 2009 søkte muslimske jenter fritak fra svømmeundervisningen og begrunnet dette med at svømmeopplæringen i tradisjonelt badetøy ville komme i konflikt med islam. Du fant ikke hjemmel for fritak, men foreslo at det legges til rette for at muslimske jenter kunne benytte badetøy som dekker kroppen etter muslimske regler, at det kan opprettes kjønnsdelte grupper og at muslimske elever kan gis mulighet til å dusje før de andre elevene og bruke lukkede av- og påkleddingsrom. Hvordan gikk det med denne tilretteleggingen?*

– Vi har ikke fått noen klager og antar dermed at dette har gått greit. Vi skisserte en pragmatisk løsning. En slik løsning kan stå i fare for å gå på bekostning av andre prinsipper, men det viktigste i denne saken var jo at jentene måtte lære å svømme. Dermed overstyrte dette de andre eventuelle problemstillingene.

I MEDIENES SØKELYS

Junker var i medienes søkelys da statsråd Bård Vegar Solhjell måtte finne ut av om det var ulovlig å synges bordvers i skolen. Fylkesmannen gikk grundig til verks og arbeidet med både opplæringsloven, menneskerettslover, diverse odelstingsproposisjoner, flere FN-konvensjoner og en dom i den europeiske men-

neskerettighetsdomstolen. Konklusjonen ble at det ikke i alle tilfeller er ulovlig å synges bordvers, men at det kan være det.

– *Kan du si litt om hvordan dette "kan være ulovlig"?*

– Dersom man for eksempel hver dag i en klasse synger et kristent bordvers, og du samtidig har en klasse som reflekterer andre livssyn og religioner, vil dette ikke være lovlig. Det samme gjelder også motsatt vei. Det er viktig hele tiden å huske på at skolen skal vise respekt for elevene og foreldrenes religiøse og filosofiske overbevisning, samt sikre retten til en likeverdig opplæring.

– *Men hvor går grensen?*

– Jeg tror ikke en skal legge vekt på å definere grensen, men heller legge vekt på å holde seg godt innefor både lovens formål og bokstav. Som lærer ville jeg tatt opp dette i foreldregruppa, vektlagt tydelig informasjon både om skolens opplegg og om elevenes rettigheter. En gjensidig dialog er viktig for et godt samarbeid, og det er viktig å legge vekt på å nå frem med informasjon til alle foreldre/foresatte. Vi har lite henvendelser på dette området nå, og håper at dette er noe som fungerer bra i skolene. Lærerne er generelt sett dyktige pedagoger som gjør en god jobb.

RELIGIONSUTØVELSE OG LÆRINGSMÅL

– *I lys av saken om bordvers og svømmeundervisning: Hvordan klare å kombinere fastsatte læringsmål i planverket med ulike religiøse gruppers behov?*

– Regelverket er tydelig: Elevene må få kunnskapen og kjennskapen, det kan ikke gis fritak for opplæring om kunnskapsinnholdet i de ulike emnene i læreplanen. Men elevene har rett til fritak fra de deler ved undervisningen ved den enkelte skolen som de ut fra egen religion eller livssyn opplever som tilslutning til et annet livssyn, eller som de på samme grunnlag

opplever som støtende eller krenkende. Det betyr at man for eksempel kan lære om innholdet av en moské eller kirke uten å være i dette rommet, hvis det oppleves som et problem. Bilder og internett kan i noen tilfeller fungere godt. Elever har for eksempel også rett på fritak fra å lære utenat eller fremsi bønner som oppleves som tilslutning til annen religion.

– *Hva slags tilbakemelding får du fra samfunnet og media i disse sakene?*

– Bordbønnsaken skapte endel negative reaksjoner i kristne miljøer. Som du selv refererte til, var denne saken svært grundig utredet og det var en stor utfordring å kommunisere innholdet på en enkel måte. Jeg har inntrykk av at reaksjonene ble mindre etter at man hadde fått tid til å sette seg grundig inn i hele innholdet. Da var det mye trykk fra media, men nå har det vært stille. Det håper og tror jeg at er et tegn på at ting fungerer og at undervisningen foregår etter gjeldende lover og regler.

Formålsparagrafen fra 2008 sier blant annet at "Opplæringen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon". Denne paragrafen er vesensforskjellig fra den tidligere formålsparagrafen. Junker har en klar utfordring til kirken:

– Kirken må ta på alvor det rommet den har fått, det er lenge siden trosopplæring var en del av skolens mandat. Dnk kan til tider oppføre seg som om dette fortsatt skjer i skolen. Skolen er en arena for kunnskap, ikke trosopplæring. Det siste skal og må skje i kirkelig rom og regi.

– *Hvorfor ville du bli styreleder på MF?*

– Jeg ser MF som en viktig institusjon i forhold til Den norske kirke. Jeg var jo også student på MF. MF har gitt meg veldig mye, og betydd mye for meg. Derfor er det gledelig å få være med på å gi noe tilbake ved å være styreleder.

Nye studenter ved MF høsten 2010

Akershus

Akershus Kingsley Ekene Amaechi, Johanne Amundsen, Bernt Magne Arnesen, Charlotte K. Bohwim, Mikael Peder Marcel Bruun, Christina Dahlø, Marit Aars Eide, Eli Eines, Linda Mariann Ekrem, Marijanne F. Endresen, Unni Marie Faanes, Jorun Flaatten, Odd Arild Fossbakken, Elinor Eikeset Fossum, Merete Kjærnes Fossum, Ragnhild Gilbrant, Linda Yvonne Haakonsen, Camilla Hagen, Marthe Halvorsen, Victoria Haugen, Line Higr Raff, Oddvar Iversen, Lars Egil Jakobsen, Rikke Kalsveen, Sahar Khanbabapour, Marianne Kjølstad, Marianne Rasmussen Kolvik, Yvonne Granli Kristiansen, Mats Simeon Krogstad, Liv Hanne A Langmoen, Segolene Judith Cathrine Lefebure, Inger Rastad Lund, Tone Kristin Mikael sen, Bibi Aliya Mohammad, Julie Neslein, Tordis Irene Nilsen, Trine Schou Nilsen, Martin Nohre, Gunn-Eva Nordheim, Mette Louise Nygård, Daniel Nymoen, Marius Nørsterud. Nina Kristin Oskarsdottir, Anne Lene Petersen, Hege Riborg, Marianne Sandbu, Frank Sander, Kari Severinsen, Ahmed Shakil, Kjersti Singstaas, Aslaug Figenschau Skjellum, Birgitte Solberg, Martin Randy Svendsen, Rasmus Sørensen, Bjørn Terje Thoresen, Lasse Thorvaldsen, Anniken Torset, Coco Armstrong Valset, Kim Andre Wiig, Heidi Østbye

Oslo

Kirsti Arnevåg Aaby, Oddbjørg Aarseth, Paul Andreas Aasen, Dagny Kristin Akerø, Thérèse Linnéa Maria Andreassen, Jan Kristian Andresen, Inger Elisabeth Aniksdal, Maria Kaldestad Arntsen, Fredrik Arstad, Jens Emil Asp, Elin Austbø, Anne-Linn Baarøy, Einar Belck-Olsen, Karen Andrea Bendiksen, Johanne The-rese Bergseth, Magnus Berntsen, Espen Bjerved, Vilhel-mina Gill Bjøru, Bjørn Vegard Bjåstad, Hjørdis Bondevik, Stine Borgan, Martine Melbø Borge, Halvor Bruun, Mary Grace Bugge-Olsen, Mirjam Varnum Christensen, Line Charlotte Cranner, Beate Karima Dahab, Deeq Farah Di-riye, Lillian Dombestein, Camilla Amesiamenya Dor-doye, Sindre Dyngen, Hanne-Gro Dyrstad, Solbjørg Ei-keset, Øystein Eikli, Kari Eklund, Stefan Edvard Eklund, Tone Ruud Engen, Ola Bakken Erichsen, Marita Storda-len Fjellvik, Mette Lynn Flaåt, Gunvor Folkvord-Haarr, Eirin Frøyland, Kamilla Gamme, Tone Gjerdrum, Synnøve Gjøystdal, Merete Glendrange, Ingunn Gotfredsen, Sofie Gran, Andrea Nordby Granerud, Christine Marie Grøn-dahl, Linn Eirin Østby Grønstad, David Gulbrandsen, Nina Kvien Gulbrandsen, Helene Guåker, Mette Line Gynnild, Eirik Sandberg Hauge, Anlaug Haukvik, Eilev Hegstad, Maren Kristine Helligren, Marie Vånar Herman-sen, Mathis Hildonen, Maja Engen Holmlund, Benedicte Holt, Thor-André Holten, Tsegayesus Hurisa Hunde, Reym Husein, Karoline Huuse, Anette Høie, Anette Håland, Kaisa Milch Johannesen, Andreas S. Johannesen, Hilde Renate Johansen, Torbjørn Nikolai Johansen, Kate Jørgensen, Thuva Elise Karlsrud, Nicolai Alexander Kirkeng, Thomas E.— Kittilsen, Kristin Kjemphol, Helga Ingrid Koinegg, Kristian Koppang, Jon Olav Kvalheim, Ingeborg-Marie L. Grüner Kvam, Kasper Landmark, Sol-frid Larsen, Henning Bernhard Larsson, Silje Lian, Maya Eline Westrum Liljan, Cathrine Lillo-Stenberg, Dag Johan Lindeberg, Ingrid Harlem Losnedahl, Alex Lund, Anne Christine Lunde, Linn Kabita Lutnes, Karoline Lycke, Ma-deleine Emilie Nikolie Maresova, Riziki Isabelle Shobo-le Maroy, Kåre Edvard Marthinsen, Elisabeth Mau-gesten, Iren Maria Midtgård, Reidar Sveinung Moe, Ingvild Moen, Vibeke Prein Moestue, Signe Moland, Eirik Herigstad Mong, Henriette Urdal Monstad, Zaeem Mu-hammad, Andreas Muller-Nilssen, Kristin Muller-Nils-sen, Jon-Arne Myhre, Ludvik Lunden Møystad, Geir Andre Nagvik, Torunn Nateland, Gunhild Vindi Nerbøvik, Fredrik Nerdahl, Bao Nguyen, Linn Thao Thanh Thi Nguyen, Hege Nilsen, Lillian Slettebø Nordal, Endre Vik Nordbrønd, Hanna Elise Nordbø, Karoline Petrine Nord-mo, Mona Grivi Norman, Natalie Mugisha Nsengi, Nina Jenny Nygård, Peter Mathias Oftedal, Marianne Røed Orji, Ina Borgenheim Pedersen, Hanna Haugen Petter-sen, Huang Thi Pham, Marie-Agnes Porret, Kristin Ber-thelsen Redse, Jørgen Rief, Ida Louise Rudolph, Lone Rønås, Ole Johan Sagafos, Nina Birgitte Salberg, Nima Salimi, Silje Madelén Salvesen, Håkon Sandbakken, Jo-

hanne Schultz, Adama Sesay, Sjur Iversen Skjeggestad, Elisabeth Skjervheim, Andreas Snildal, Lina Engelstad Snoek, Edel Lilleeng Solberg, Mailiss Solheim, Vanja So-løst, Ingrid Grindem Staurheim, Tone Maria Stene, Ran-veig Elise Tulluan Sve, Sturla Godø Sæther, Hilde Sølland, Terje Sørli, Mira Blaser Søtvik, Irene Fjøsne Tausvik, Christina Tellefsen, Solveig Ihle Thingnæs, Kari Bang Thorsrud, Katrine Tjomsland, Anastasia Tsareva, Sverre Martin Tunheim, Tine Therese Tvedt, Silja Charlotte Tys-tad, Frans-Halvard Ullerø, Nick Adrian Ulloa, Hanne Kas-bara Valen, Stian Andre De Wahl, Jane Merete Waters, Vibeke WilhelmSEN, Lars Martin Ørseng, Christine Næss Østbråthen

Vestfold

Veronica Othilie Amundsen, Jens Reidar Antonsen, John Fredrik Askjer, Serena Norlemann Baldari, Kaja Bondevik, Caroline Flø, Willy Frøystad, Hilde Hansen, Sandra Jensen, Silje Johannessen, Hedda Torp Karlsen, Einar Løvøi, Mag-nus Martinsen, Mona Midtsund, Jørgen Meyer Petersen, Hilde Rød, Ole Magnus Stokke, Solveig Tinderholt, Ås-mund Gjønnes Tvedten, Kim Valstad, Hanne Østby

Østfold

Renate Aase, Ragnhild Elisabeth Aasvestad, Mirjam Nathalie Arnesen, Anette Baggetorp, Christina Dahl, Charlotte Andrea Eidsvaag, Sandra Langseth Fredriksen, Pia Martine Holen Gudesen, Jørn Tangstad Gulbrandsen, Besnik Hasi, Elise Enger Haugestad, Silje Theoline T. Hol-medal, Julianne Holter, Pål Wærn Jørlo, Tor Egil Jaren Karinen, Jørgen Gangnes Kleiven, Gunnar Line, Mina Jo-hanne Pettersen, Nina Christin Skovly, Linda Sogn, Mar-grethe Sofie Solberg, Therese Marie Stenvik, Barbro Stordal, Harald Torgauten, Thea Bjørkøy Woie

Buskerud

Pershin Sabir Salim Akrei, Alan Amin Aref, Magnar Bek-kevold, Finn David Bergerud, Arnstein Bleiktvedt, Else Audhild Eriksdatter Borge, Phuong Minh Thi Dao, Mag-nus Rindal Fredriksen, Øyvind Fredriksen, Tove Frøiland, Oda Helen Koi Gandrud, Erik Gjerdahi, Marianne Grønli, Annina Guttormsen, Arnstein Hardang, Ådne Hardang, Erlend Holberg, Hilde-Solveig Johnsen, Aashild Kvale, Sidsel Marie Mamen, Marthe Berg Reffhaug, Solveig Tho en, Hjørdis Søvik Tøllefsen

Oppland

Anne-Mari Bjølverud Aas, Reidar Bringaker, Knut Bøe, Maria Dale, Ingrid Strand Endal, Endre Fagervold, Sol-veig Giiil, Solveig Gjesdal, Sygni Rusing Haugestøl, Kjer-sti Helland, Alan Richard Holmes, Linda Karlsen, Bente Elisabeth Moen, Eivor Elisabeth Mæland, Ine Matilde Gjevre Narvåg, Elisabeth Oule, Oda Felicia Sigstad, Hedda Skraastad, Ulrikke Sundvold, Mari Thoresen, Edith Johanne Torp, Kristin Økseter

Hedmark

Aina Ask, Kristoffer J. Hellerud, Karoline Hornnæss, Sara Strand Klæva, Lasse Lundby, Lise Malen Mauseuth, Joa-kim Skavern, Espen Sørøaa, Anne Thea Øverby

Telemark

Christoffer Andersen, Kjetil Austad, Ingebjørg Aasta Erikstein, Silje Kristin Fogh, Alice Frantzen, Vidar Vågø Hoff, Kristoffer Horst, Birgitte Jelmert, Irene Larsen, Ka-rin Rørvik, Siri Hansen Seltveit, Arne Walter Storhaug

Aust-Agder

Adrian Aasvestad, Silje Abrahamsen, Marit Skaar Bris-eid, Ellen-Marie Rødland Haga, May Helene Jacobsen, Ole André Johnsen, Ellen Birthe Kalvehagen, Eivind Knutsen, Lene Land, Trine Fosback Larsen, Ragnhild Wright Ousland, Jorid Hortemo Sæther, Vegard Kogstad Viken, Live Wirak, Lene Tang Wrålsen

Vest-Agder

Elisabeth D. Andersen, Ole Jørgen W. Andreassen, Re-bekka Dvergastein Dahle, Rieff Nordgaard Dåsvatn, Jannike Fjermedal, Kristin Morken Hogganvik, Miriam

Celine Lilledrange, Elise Minde, Morten Olsen, Christian Roland, Pricia Winda Madelaine Sandby, Gudrun Trydal

Rogaland

Stine Abrahamsen, Anne Mirjam Bjørge, Sveinung Brei-vik, Linn Hamre Clausen, Mads Espeset, Hilde Sjo Førre, Torgeir N. Grødem, Solveig Aabø Heskestad, Ingvild Val-le Høie, Gunvor Eline Eng Jakobsen, Jan Erik Johannes-sen, Maria Johansen, Helga Elise Lie, Tone Iren Lund, Oskar Nikolaisen, Julie Nordanger, Gjermond Nordhus, Anna Karina Olsen, Andreas Reilstad, Hans Rune Se-verinsen, Jarle Stokka, Ingrid Synnevaag, Leif Ørjan Thingbø, Arne Undheim, Henning Vigrestad, Maria Teis-tedal Vikre, Tone Øen, Trine Longfjeld Østebrøt

Hordaland

Ragnhild Aarvik, Tarje Mjelstad Angelskår, Ingjerd Løv-gren Auestad, Pål Augland, Oddmund, Nicolaisen Enæs, Ane Gilje, Cathrine Gaassand Instebø, Maria Kalstø, Kine Madtzog, Susanne Skår Møvik, Peter Fredheim Oma, Helene Reinemo, Eivind Skeie, Marit Skogestad, Inge-borg Marie Solberg, Roy-Olav Øien

Sogn og Fjordane

Ane Alund, Sondre Bjørketun Heggø, Anders Hove, Heidi Mjåtveit Hundseth, Benedicte Jørgensen

Møre og Romsdal

Thea Fremo Amundsen, Solveig Frafjord, Rebecca Emilie Hansen, Eline Margrete Helle, Lena Kvalsund Jensen, Liv Tone Lybergsvik, Ole Martin Nerland, Eline Eines Rab-bevåg, Hallbjørn O. Ulstein, Fanny Irene Gjendem Viken, Katrine Vågen, Ingrid Øygard

Sør-Trøndelag

Klaus Andersen, Mali Skjei Dybvad, Håvard Solheim, As-trid Vagnildhaug

Nord-Trøndelag

Lone Merete Holm, Margareth Meldal, Carmen Isabel Olsen Roman, Fransisco José Roman

Nordland

Karen Elise Breivik, Kristin Alice Bremnes, Svanhild Helle Enstad, Øystein Falch, Ingelin Nancy Johansen, Aurora Villemo Krogstad, Trine Elise Moe, Hanne Kristin Thuv Skog, Jørgen Valen

Troms

Ane-Marthe Aasen, Maria Elvebakk, Andreas S. Gotlieb-sen, Asbjørn Håkonseth, Henrik Magnus Kiærbech, Kris-tin Hjelde Roseninge, Julie Schjøth

Utlandet

Björn Dannfelt Haake og Johan Martin Viktor Lundberg, Sverige, Birte Bernhardt, Lena Haußels, Malte Lojewsky og Hannes Richter, Tyskland, Tatiana Smalova, Tomás Sporka og Daniel Benuch, Slovakia, Lu Han, Taiwan, Singh Harpreet, India, Temesgen Gebregziabher Kahsay, Etiopia, Raquel Lelis Balasta, Filippinene, Nelleke Hon-coop, Nederland, Tyskland, Erik Roth, USA, Ciprian-Cristinel Sîrbu, Romania, Ingvild Hovda, Storbritannia

[bet. "å tåle" / "fordomsfrihet" / "åpenhet"]

HVA ER TOLERANSE? VI SPØR EN PROFESSOR

– læring og (ut)danning bør dreie

seg om å se mulighetene i forskjeller.

» Hva er toleranse? Hva er å ha god tolerance?

TEKST: KRISTIN WALSTAD
PORTRETTFOTO: MARIANNE TORP

En åpen person er nysgjerrig på de og det som er annerledes og ser på det ikke som en mo-ralsk feil eller uttrykk for fordommer, men som en mulighet til å lære og utvikle seg.

– *Hva er toleranse?*

– ’’Toleranse’ har flere ulike betydninger. For enkelthets skyld kan man skille mellom tre forståelser av hva toleranse er. For det før-ste kan toleranse bety å tåle, å la personer, sa-ker og spørsmål være i fred. Toleranse har her et dobbelt vilkår. For det første kan man bare tolerere det man er uenig i eller det som er moralsk feil. For det andre finnes det andre, viktigere grunner, som gjør at man ikke hand-ler slik man mener er rett. I følge den andre forståelsen betyr toleranse rett og slett for-domsfrihet. Den tolerante person har frigiørt seg fra irrasjonale, tradisjonelle bindinger og møter andre så fordomsfritt som mulig. Den tredje betydningen av toleranse er åpenhet.

Geir Afdal er professor i religionspedagogikk ved MF.

er vi mer eller mindre tolerante, og heldigvis har vi også grenser for vår toleranse. Å videre-utvikle oss som tolerante personer kan skje ved at vi blir utfordret ved våre grenseposter, og at det pedagogiske klimaet er slik at utfor-dringene oppleves som en urovekkende mu-lighet.

– *Hva kjennetegner et godt læringsmiljø med tanke på læring av denne egenskapen/ verdien?*

– Heller ikke her finnes noen oppskrift. Toleranse er ikke en destillert, frittflyvende verdi som kan overføres til barn og andre bare man får kontroll på hva toleranse er og hva som er gunstige kommunikasjonsvilkår. Tole-ranse finnes ikke, annet som et perspektiv på menneskelige relasjoner og praksiser. Tole-ranse innebærer forskjell og en konstruktiv måte å forholde seg til forskjell på. Altså bør læring og (ut)danning dreie seg om å se muli-ghetene i forskjeller.

Geir Afdal er professor i religionspedagogikk ved MF.

Geir Afdal er professor i religionspedagogikk ved MF. Han har skrevet en Phd-avhandling med te-maet "Tolerance and Curriculum: Conceptions of tolerance in the multicultural unitary Norwegi-an compulsory school."

ANDAKT KRISTI ÅND KONTRA DJEVELENS ÅND

Matt. 17,22-23a: «Den herlighet du har gitt meg, har jeg gitt dem, for at de skal være ett, slik vi er ett: jeg i dem og du i meg, så de helt og fullt kan være ett...»

Det er advent og vi venter på barnet som skal fødes. Vi venter på barnet som trår over alle grenser, river ned alle murer og bryter alle barrierer. Vi venter på et barn som skal danse i himmelhvelvingen og gi himmel og jord det etterlengtede kysset som proklamerer: vi er ett! I dette barnet forenes Gud og menneske. Det er uhørt! Det er herlig.

En andakt med utgangspunkt i Matteus 17,22-23 som står i kontekst med religionspolitiske perspektiver kan få enhver rettroende til å heve ett øyenbryn eller to som signaliserer varsku: vakt dere for religionsblanderne! Ved korsets tre tvinges vi i kne. I dette kryss, dette veikryss, møter vi de andre – Den Andre. Jesus Kristus er enhetens ånd. Han tar bort skillet mellom fattig og rik, lek og lærd, kvinne og mann, rasene, etniske folkegrupper, ja, skillet mellom Gud og menneske. Ikke forskjellighetene, men skillet.

Ånden utgår fra Faderen og faller på pinsedag som en flamme enhetens ånd. Alle inkluderes i de gode nyhetene. Evangeliet forkynnes på mirakuløst vis på mange språk. Og det trenger ofte mirakler til for at enheten skal få spillerom, ettersom det er en annen ånd som herjer menneskebarna: djevelens ånd. Djevelens ånd setter nasjoner mot hverandre,

bygger uoverkommelige murer mellom etniske grupper, nører opp under rasisme og fremmedfrykt, fabrikkerer syntetiske konfesjonsskiller og fyller menneskets kalk med løgn, mord og baksnakking. Mot dette kommer det tidløse profetiske rop fra ørkeneremittentenes radikale leting etter enfoldighet: "Menneskebarn: foren dere!"

Bare enhetens ånd river ned murer og oppløser fabrikkerte skillevegger. Den samler mangfoldet. Bare splittelsens ånd bygger opp murer og fremstiller fabrikkerte skillevegger. Den sprer mangfoldet. Kristi ånd kontra djevelens ånd.

Vi venter på et barn som fordrer oss til å møte den andre på kne. Ja, vi er forskjellige, men ikke adskilt. Ethvert ansikt du stilles ovenfor og alle øyne du hviler dine i er din like: en Guds elskede skapning. I korsets veikryss er du kalt til å gi slipp på dine fordommer og søke å møte din neste med kjærlighet, med ønske om å forstå og med respekt. Ved korsets tre må du ned på kne i erkjennelsen av din egen synd og utilstrekkelighet og gi avkall på å sitte med alle svarene. Dette er en sann troskamp støpt i kjærlighetens form – fides caritate formata.

I Faderen er kirken ett, i Barnet er kirken ett og i Ånden er kirken ett. Så la oss da forkynne Herrens evangelium i Kristi ånd blant alle religioner og folkeslag i dette landet - i denne verden! Det er uhørt! Det er herlig. Du er herlig.

TEKST: THOMAS ERLANDSEN,
MF-STUDENT
ILLUSTRASJON: SOLVEIG SERIGSTAD HAUGE

FORSKNING AKTUELT

Et nytt norsk «vi»?

Hva gjør nordmenn til nordmenn? Og er det plass til et nytt norsk «vi»? Les samtalen mellom sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen og religionspedagog Heid Leganger-Krogstad i Argument nr. 4/2010.

Doktordisputaser

Cand.theol. Helene Lund disputerte den 8. oktober med avhandlingen *Conflicting Ecclesiologies. Exploring the Ecclesiological Discourse in the Special Commission on Orthodox Participation in the World Council of Churches from 1998 to 2002*.

Cand.theol. Jørn Varhaug disputerte den 3. november med avhandlingen «*Reapplication of Cultic language in Psalms 22, 23 and 24.*»

Livstolkning i skole, kultur og kirke

Peder Gravem har gjennom hele sin karriere som lærerutdanner og professor i KRL/RLE vært i fremste rekke i Norge når det gjelder å arbeide med de faglige og pedagogiske utfordringene som knytter seg til livssyn og livstolkning. I festskriftet til hans 65-årsdag hyller kolleger ham med et knippe artikler som viser hvordan Gravems arbeid har inspirert mange andre til å bearbeide en lang rekke beslektede temaer innenfor det faglige området som kalles livssynsforskning. **Prof. Jan-Olav Henriksen** og **post.doc. Atle O. Søvik** har redigert boken.

Størst er barnet

Professor Torleiv Austad, Kristin Norseth, Sjur isaksen og Jan Schumacher har bidratt i antologien "Størst er barnet. Artikler om barnet i Kaj Munks forfatterskab." Denne boken kaster lys over barnets omfangsrige rolle i Kaj Munks forfatterskab.

Utfordrer den sentralkirkelige ledelse

En delrapport fra forskningsprosjektet Menighetsutvikling i folkekirken utfordrer sentrale kirkelige organer til å tilrettelegge for at kirkelige og demografiske data som berører soknet kan samles ett sted. - For fremtiden håper vi at det skal bli lettere å få tilgang på statistiske data for soknet, og at det som presenteres for soknene skal ha enda bedre kvalitet. Lav kvalitet på data og vanskelig tilgjengelighet vil bety at statistiske data har liten verdi for arbeid med menighetsutviklende prosesser lokalt, hevder forsker ved Det teologiske Menighetsfakultet Erling Birkedal.

Flere nye bøker

Red. Jan-Olav Henriksen (MF) og Svein Aage Christoffersen (TF): Religionens livstolkning. Innføring i kristendommens religionsfilosofi. Denne boken gir en innføring i religionsfilosofi med utgangspunkt i religion som et konkret, historisk fenomen som er forankret i menneskets livsverden. Den setter søkelyset på de allmenne spørsmål og problemer som en religiøs livstolkning reiser, og på de livs- og uttrykksformer den er knyttet til. **Førsteamanuensis Kjetil Fretheim (MF)** har bidratt med artikkelen *Moral principles and participation in practice: ethical and methodological issues in research on formerly recruited children* i boka *Culture, Religion, and the Reintegration of Female Child Soldiers in Northern Uganda* (New York: Peter Lang). **Prof. Vidar L. Haanes** bidrar i boken: *Henrik - Henrich - Heinrich. Interkulturelle perspektiver på Steffens og Wergeland*. Benedikt Jager (redaktør), Heming Gujord (redaktør). Boka inneholder artikler om de to norske dikterne Henrik Wergeland og Henrik Steffens. De to romantikerne studeres hver for seg og i lys av hverandre. Vidar L. Haanes bidrar med kapitlet *Henrich Steffens og religionen*. Prof. Vidar L. Haanes bidrar også i boken: *Handbook of Theological Education in World Christianity* (Regnum, Oxford 2010) der han har skrevet et bidrag om *Teologisk utdanning i skandinaviske kirker*. **Førsteamanuensis Kjetil Fretheim (MF)** har bidratt med artikkelen *Moral principles and participation in practice: ethical and methodological issues in research on formerly recruited children* i boka *Culture, Religion, and the Reintegration of Female Child Soldiers in Northern Uganda* (New York: Peter Lang). **Kristin Moen Saxegaard:** *Character Complexity in the Book of Ruth* har utkommet i serien *Forschungen zum Alten Testament*: forlaget Mohr Siebeck. **Gard Granerød:** *Abraham and Melchizedek: Scribal Activity of Second Temple Times in Genesis 14 and Psalm 110* (BZAW, Walter de Gruyter, Berlin 2010). **Glenn Wehus** har bidratt i fagboken *Epiktets håndbok*. **Vija Herefoss** har utgitt fagboken *The effects of the Soviet ideology on mission co-operation in a post-communist context: (a protestant perspective)*.

MITT FUNN UENIGHET FRAMFOR FORESTILT VERDIFELLESKAP!

Mitt PhD-prosjekt heter "Learning to be Norwegian. Religion and national identity in religious education in Norway". Det er en case-studie av hvordan religion blir mobilisert i frembringelsen av nasjonal identitet, både "ovenfra" og "nedenfra".

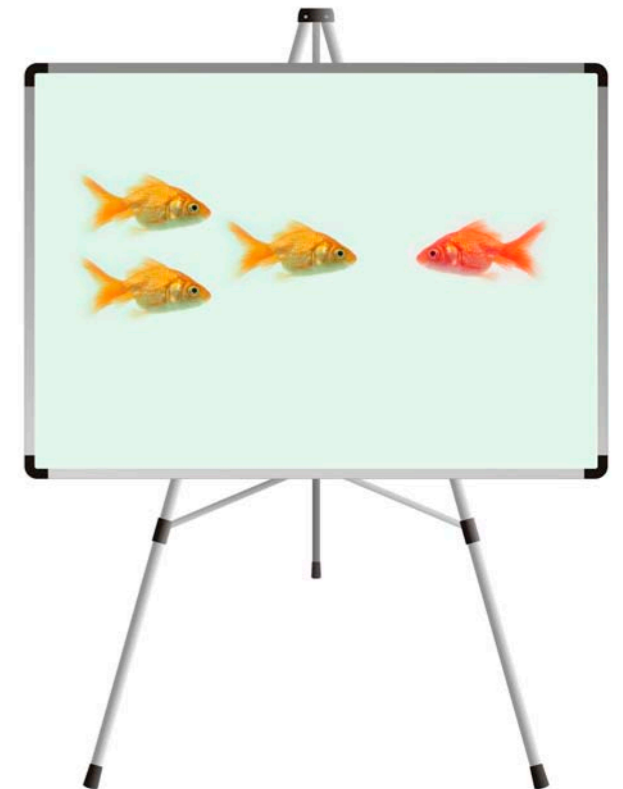
Ovenfraperspektivet består av en diskursanalyse av læreplaner i Norge fra 1974 til 2008. Nedenfraperspektivet består av deltakende observasjon i skolers klasserom. Jeg fulgte elleve lærere i to ungdomskoler i Øst-Norge. De teoretiske spørsmålene jeg stiller i møtet med disse dataene, er hentet fra forskningsdebatten om multikulturalisme. Jeg identifiserer tre posisjoner i møtet med spørsmålet "hva er den beste måten å forstå grupper med identitetskrav?". De tre posisjonene er liberalister, multikulturalister og hybridister.

Mitt mest originale teoretiske bidrag består i begrepet "viskositet" – et begrep som betegner "motstand mot flyt". En væske som flyter tregt har høy viskositet. Med denne analytiske metaforen kan jeg si at grupper med identitetskrav har grenser med varierende viskositet. Noen identitetskategorier er tyntflytende, andre er mer tykflytende. Videre ser jeg det slik at graden av viskositet er et resultat av aktørenes arbeid med kategorien. Elever som utfordrer en gruppes selvforståelse, eller andres stereotyper, er med på å gjøre sin gruppes grense mer flytende. De skaper lavere viskositet i gruppen. Vi kan altså se aktører – både lærere og elever og læreplanforfattere – som om de er kontinuerlig engasjert i arbeid som enten "solidifiserer" eller "iflytsetter" gruppens grenser. Dette gjør det mulig for en analytiker å gjøre empiriske undersøkelser av gruppens fasthet. I for stor grad er disse gruppenes natur blitt forsøkt avklart gjennom skrive-

bordsspekulasjon, med antakelsen at det finnes ett klart svar. Dette har gjort forskere og politikere blinde for at grupper er grupper på forskjellige måter. Jeg fremmer en analytisk verktøykasse som kretser rundt tre begreper: "viskositet", "grenser" og "arbeid". Jeg mener at disse kan brukes til å gjøre abstrakte diskusjoner mer empiriske. Så langt om det teoretiske arbeidet. Hva fant jeg?

Ordet "verdier" har forandret mening fra 1974 til i dag. I hvert fall slik det brukes i læreplaner. I 1974 ble ordet brukt i sammenheng med etikk. Skolen skulle formidle verdier, slik at elevene skulle kunne reflektere over sine handlinger. I løpet av 1990-tallet endret dette seg. Ordet "verdier" ble i mye større grad brukt i sammenheng med identitet. Skolen skulle formidle verdier, slik at elevene skulle vite hvem de var og hvor de kom fra. Religion ble kontinuerlig knyttet opp mot denne "verdier-identitet"-aksen, gjennom metaforer for personlig stabilitet og nasjonalt verdifelleskap.

Gjennom klasseromsobservasjonene ville jeg undersøke hvordan disse ideene fikk nedslag i klasserommene. Jeg fant at de underliggende premissene for identitetsforståelsen i læreplanens generelle del ikke spiller realitetene i klasseroms-hverdagen. Det ble tydelig at kategorier som "norsk" eller "muslim" ikke var fastspikrede, men ble kontinuerlig utmeislet og arbeidet på.

Dette identitetsarbeidet fant ikke sted ved å diskutere innholdet i kategoriene (hva er det å være norsk eller muslim?), men derimot ved å definere hvem som var på innsiden og hvem som var på utsiden av disse kategoriene.

Dette grensearbeidet gikk sammen med at klassene ble til effektive læringsfelleskap. Dette skjedde gjennom felles handlinger, felles diskusjoner og velorganisert uenighet. Det skjedde ikke gjennom å insistere på likhet og delte verdier. Klassene ble gode uenighetsfelleskap. Der disse diskusjonene fungerte best, "solidifiserte" de sitt klassefelleskap, samtidig som de "iflytsette" identitetskategorier som "norsk" eller "muslim". Læreplanens generelle del ville ha godt av å bli omformulert i lys av lærernes faktiske erfaringer: de håndterer og forvalter uenighet fremfor å skape forestilt verdifelleskap.

TEKST: LARS LAIRD ERISEN, FØRSTEAMANUENSIS I SAMFUNNSFAG, MF
FOTO: MARIANNE TORP
ILLUSTRASJON: KRISTIN WALSTAD

KRONIKK FRA KRL TIL RLE – AKTUELLE UTFORDRINGER I SKOLEN

I 1997 fikk skolen som kjent et nytt kristendoms-, religions- og livssynsfag (KRL). Det fins knapt noe annet fag som det har vært så mye debatt, uro og usikkerhet om.

TEKST: PEDER GRAVEM,
PROFESSOR I KRL OG SYSTEMATISK TEOLOGI (MF)
PORTRÉTFOTO: MARIANNE TORP
ILLUSTRASJONSFOTO: JULIE PIKE

Ikke bare har faget vært omstridt, det har også vært revidert tre ganger. Først skjedde det i 2002, etter en omfattende evaluering. Så ble lov og læreplan endret på nytt i 2005, etter en uttalelse fra FNs menneskerettskomité. Komiteen mente faget fra 1997 var i strid med foreldrenes rett til å oppdra barna i samsvar med sine egne overbevisninger. Samtidig ble KRL tilpasset kravene i Kunnskapsløftet. Den tredje revisjonen skjedde i 2008, etter en dom i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Kritikken rettet seg særlig mot at faget fra 1997 – sammen med formålsparagrafen – la for sterk vekt på kristendommen og hadde for dårlig fritaksordning. Nå ble også navnet endret til "Religion, livssyn og etikk", RLE. Etter den siste revisjonen har Stortinget enstemmig vedtatt ny formålsparagraf for grunnopplæringen. Den gjelder selvfølgelig også for faget RLE. Etter denne historien er det ikke rart at mange – både i og utenfor skolen – er usikre på hvordan faget skal forstås og praktiseres.

«... OBJEKTIV, KRITISK OG PLURALISTISK»

Ut fra menneskerettighetene er det statens ansvar å sørge for at all obliga-

torisk opplæring respekterer foreldrenes rett til å oppdra barna i samsvar med sine egne religiøse og filosofiske overbevisninger. Gjennom rettspraksis har EMD utviklet kriterier for å avgjøre hva dette betyr. Staten må sørge for at kunnskap som inngår i læreplanen og har religiøs eller filosofisk karakter, blir gitt på en "objektiv, kritisk og pluralistisk" måte. Det var disse kriteriene domstolen brukte. Det som da ble vurdert, var ikke konkret undervisning. Spørsmålet var om læreplanen og lovverket på en god nok måte sikret undervisning i samsvar med kriteriene.

Da faget ble revidert i 2005, ble det tatt hensyn til synspunktene fra FNs menneskerettskomité, men formålsparagrafen ble ikke endret. Ved revisjonen i 2008 var en allerede i gang med å endre formålsparagrafen. I det alt vesentlige videreførte en nå kompetansemålene fra 2005. Men i beskrivelsen av formålet med faget ble det gjort endringer som kan bidra til å gjøre faget mindre livsnært og mer teoretisk og distansert fra elevenes verden. Det sies for eksempel ikke lenger at faget skal "gi gjenkjennelse ut fra elevens egen bakgrunn" eller stimulere "til personlig utvikling og til bevissthet om egen identitet". Betoningen av tilpasset opplæring "for å komme elevenes religiøse og livssynsmessige bakgrunn i møte", er også fjernet. Det er ikke noe i dommen som tilsier slike endringer fra 2005 til 2008. De kan like gjerne bidra til å svekke som til å styrke foreldreretten. Endringene er heller ikke i tråd med de undervisningsprinsippene som er anbefalt i Toledoklæringen (2007), som ble utarbeidet i samarbeid mellom menneskerettsekspert og pedagoger i regi av Organisasjonen for Samarbeid og Sikkerhet i Europa (OSSE). Det gjelder med andre ord å unngå at faget – ut fra misforstått forsiktighet – blir for livsfernt og teoritungt.

I opplæringsloven (§ 2-4) er det nå også tatt inn en bestemmelse om at undervisningen i RLE skal presentere lærestoffet på en "objektiv, kritisk og pluralistisk" måte. Ut fra menneskerettighetene gjelder dette som sagt for all obligatorisk undervisning. Når loven omtaler kravene bare i forbindelse med RLE, så kan det misforstås på flere måter. Det kan gi inntrykk av at dette faget står i ei særstilling. Men de fleste fag angår religiøse eller

«Problemet løses altså ikke med en relativisme som forutsetter at alle religioner og livssyn er like sanne. Alternativet er å respektere at religioner og livssyn er forskjellige, at de gjør krav på å være sanne og at vi som individ til sist må gjøre egne valg.»

filosofiske overbevisninger. Av den nye formålsparagrafen framgår det da også at all opplæring skal skje "i samarbeid og forståing med heimen". Men det kan også oppstå en annen misforståelse, nemlig at det først og fremst er lærernes ansvar å avgjøre hva det betyr pedagogisk at undervisningen skal være "objektiv, kritisk og pluralistisk". Dette er statens ansvar, særlig gjennom utformingen av læreplanen. Det betyr at lærere eller skoleledelse ikke skal gjøre sine private tolkninger av hva som er "objektiv, kritisk og pluralistisk", slik at de for eksempel gir for dårlig informasjon til foreldre, avviker lokalt samarbeid med kirke-, tros- eller livssynssamfunn eller glemmer kravene om tilpasset opplæring.

ETT FAG – MANGE RELIGIONER OG LIVSSYNS
RLE-faget legger til grunn at det i juridisk forstand skal undervises "objektivt, kritisk og pluralistisk". Men hva skal da være fagets og

lærernes profesjonelle ståsted? Læreplanen sier at undervisningen skal være saklig og upartisk. Det er uforenlig med at faget har én religion eller ett livssyn som ståsted. Men hva er alternativet? Da faget ble evaluert i 2000, var det over 70 % av de spurte lærerne som prøvde å undervise slik at alle religioner og livssyn blir oppfattet som "like sanne". Men knapt 10 % av de spurte foreldrene ønsket en slik undervisning. Problemet løses altså ikke med en relativisme som forutsetter at alle religioner og livssyn er like sanne. Alternativet er å respektere at religioner og livssyn er forskjellige, at de gjør krav på å være sanne og at vi som individ til sist må gjøre egne valg. Da må faget gi elevene bedre innsikt i egen tradisjon og forståelse for andre religioner og livssyn. Og elevene må også få anledning til å leve seg inn i tradisjonene for å bearbeide egne livsspørsmål og utvikle egen identitet. I læreplanen er dette ivarettat bl.a. ved at sentrale kompetansemål gjelder livstolkning og etikk i reli-

gioner og livssyn, og ved at faget skal bidra til allsidig dannelse.

VALG AV LÆRESTOFF,
ARBEIDSMÅTER OG TIDSBRUK

For å følge opp dette er det en utfordring å velge lærestoff som gir allsidig kompetanse, tar hensyn til lokale forhold og til elevsammensetningen ved skolen og i klassen. Det er spesielt viktig å velge lærestoff og arbeidsmåter slik at elevene får utdypet kjennskap til egen tradisjon samtidig med at de blir fortrolige med mangfoldet. Det krever også godt samarbeid med foreldrene. Det samme gjelder valg av arbeidsmåter. Skal en nå fagets overordnede mål, må en også ta i bruk arbeidsmåter som engasjerer og involverer elevene, gir innlevelse og eventuelt også rett til delvis fritak og tilpasset opplæring.

Kunnskapsløftet legger gjennomgående vekt på visse grunnleggende ferdigheter. På skolene kombineres nå dette med sterkt fokus på nasjonale prøver. Da er det en fare for at ferdigheter og kunnskap, snevert forstått, i praksis blir prioritert på bekostning av fag og aktiviteter hvor modning og dannelse er spesielt viktig. RLE kan da lett bli en salderingspost når det gjelder tidsbruk. I så fall vil daglige prioriteringer komme i konflikt med sentrale mål for skolen, slik de kommer til uttrykk i den generelle delen av læreplanen og ikke minst i den nye formålsparagrafen.

vårtland

Prøv Vårt Land i **4 uker**
for kun **kr 99,-**

«Vårt Land ønsker å være best på kirkestoff – og det klarer vi ofte, synes vi selv. Vårt mål er å holde leserne oppdatert på viktige begivenheter, trender og beslutningsprosesser innenfor kirkesamfunn og organisasjoner i Norge og utlandet. I tiden fremover ønsker vi dessuten å legge mer vekt på inspirerende stoff fra den kirkelige grasrota.»

Trygve W. Jordheim, kristenlivsredaktør.

For å prøve Vårt Land: Gå inn på vl.no/4uker eller send SMS med kodeord **4UKER** til 2007

FLERE OG FLERE

TEKST: ANDREAS HOLM
STUDENTRÅDSLEDER

Denne høsten er det rekordmange studenter som går på MF. MF har for første gang over 1100 studenter.

På den første dagen etter sommeren strømmet det inn masse nye studenter som ville bli kjent med sitt nye studiested. Dagen derpå fikk vi oppleve en flott semesteråpningstjeneste. Majorstuen kirke var helt fullstappet av ansatte og studenter.

Blant alle studenter på MF er det ikke lenger bare fremtidige prester, men mange forskjellige mennesker med forskjellig bakgrunn og ulike yrker i tankene. Dette mangfoldet har mange fordeler. Ikke minst er det et mangfold vi vil møte i yrkeslivet, uansett om vi blir lærer, diakon, prest eller misjonær.

Som studentrådsleder synes jeg det er veldig gledelig at så mange har valgt MF som sitt studiested. Det tyder på at MF har fått et godt rykte med både bra studentmiljø og god undervisning, noe som evalueringer bekrefter. Samtidig gir det økende studenttallet oss også en del utfordringer. I høst har vi som har gått her tidligere merket betydelig økning av stu-

denter på lesesalen, sammenlignet med forrige år, pågangen i auditorium og klasserom har økt, og kantina er ofte veldig full i lunsjen. Derfor arbeider vi i studentrådet aktivt for at kvaliteten på studier og studiemiljø opprettholdes og forbedres selv om vi blir flere på huset. Vi har en god dialog med ansatte og ledelse på MF og arbeider sammen for å finne gode løsninger. Løsninger som for eksempel forbedrer kapasiteten på lesesalen og som skal gjøre at timeplanen blir mer regelmessig for studentene. Dette for at vi studenter skal ha det bra på MF. For det er jo studentene vi som studentråd arbeider for, og det er vi studenter som er kjernen i MFs virksomhet!

At det nå nærmer seg jul innebærer at et spennende år for meg som studentrådsleder går mot sin slutt og at andre skal overta stafett-pinnen i dette arbeidet. Jeg vil derfor takke for meg og ønske det nye studentrådet lykke til med arbeidet i det kommende året!

I hope you all had a good term start, that you all have done the paperwork, got a place to live, some food in your fridge (if you have one) and that you all are ready for the Autumn term by now!

Welcome to the staffs lunchroom 4th floor
Wednesday 1215-1300

We will serve free coffee and tea, and besides have the opportunity to meet old and new fellow international students. The dates for International Coffee Hours are: > 24.11 > 8.12 > 2.2.2011

Contact - Eike, international student assistant!
E: ezo@mf.no

HVOR BLE DE AV?

IRENE TVEDT WANGEN

TITTEL/YRKE: RÅDGIVER
UTDANNING: PHD

Irene Tvedt Wangen tok Phd-graden ved MF våren 2010. Hun arbeider nå som rådgiver i kirkeavdelingen, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

HVORFOR SØKTE DU JOBB I DEPARTEMENTET?

– Jeg søkte jobb i departementet fordi jeg syntes det ville være spennende å få jobbe i skjæringsfeltet mellom fag og politikk. Det er jo ekstra spennende nå i forhold til de prosessene som foregår i tilknytning til kirkeforliket og oppfølgingen av det.

HVORDAN ER DET Å JOBBE DER?

– Det er et givende og dynamisk arbeidsmiljø med veldig hyggelige kolleger, der arbeidsoppgavene kan veksle ganske mye, fra generell saksbehandling og møtevirksomhet til å besvare spørsmål fra politikerne og å være med statsråden på besøk til ulike kirkelige instanser.

HVORDAN FÅR DU BRUKT UTDANNELSEN DIN? PÅ HVILKEN MÅTE ER DEN RELEVANT?

– I og med at jeg jobber i kirkeavdelingen, kommer utdannelsen til nytte stort sett hver eneste dag, både direkte og indirekte. Forskningskompetansen er også nyttig, særlig når jeg må sette meg inn i større sakskomplekser.

SAVNER DU TIDEN PÅ MF?

– Jeg savner alle de flotte menneskene som jeg har blitt kjent med gjennom 15 år på MF som både student og ansatt. Samtidig er det fint å få muligheten til å få nye impulser gjennom å skifte arbeidsplass og arbeidsmiljø. Jeg føler at jeg fikk både innsikt i relevante problemstillinger og verktøy til å håndtere forskjellige situasjoner. Det er jeg utrolig glad for.

Søk opp "Det teologiske Menighets-fakultet" (direkte lenke på mf.no)

Asbjørn Finholt

Advokat
Postboks 7, 2001 Lillestrøm
Tlf. 63 81 60 80

VITAL BASE® Benkeputer

Putene har en sterk aldri- og varmebestandig friksjonsduk på undersiden som sørger for at den ligger i ro på benken. Alle putene har glidelås for enkelt vedlikehold og rengjøring av trekk. Mer enn 400 fargenyanser i flammehemmende tekstiler av ull og ullblandinger.

Be om prøver og pristilbud!

VITAL BASE®

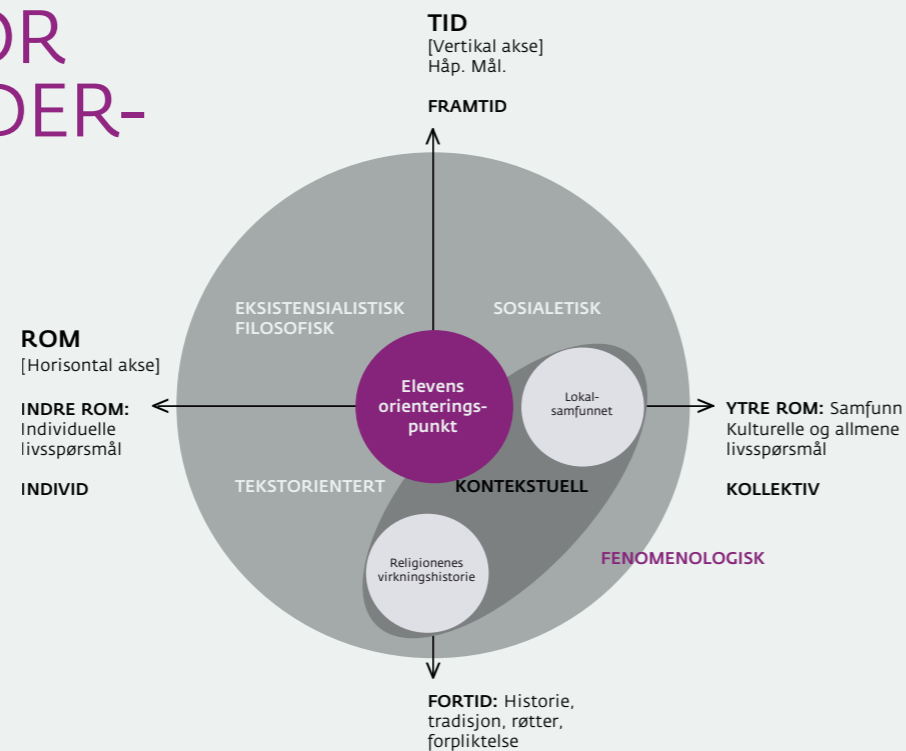
Your Challenge - Our Science

Myravegen 9, N-6060 Hareid
Tel +47 70 09 59 50 | firmapost@vitalbase.no
www.vitalbase.no

Individuell tilpasning og ergonomisk utforming. Seteputer, ryggputer, kneputer, formtilpasning. Nesten alt er mulig.

NY MODELL FOR RELIGIONSUNDERVISNING

Religionsundervisning skal gi elevene hjelp til å orientere seg i sin kontekst. Barnet lever i en relasjon til tid, i form av en fortid og en framtid, og i relasjon til rom, både et indre rom (i seg selv) og et ytre rom som samfunnet.

Figuren viser fem ulike grunnleggende tilnæringsmåter eller didaktiske tenkemåter som er i bruk i religionsundervisning. En helhetlig religionsundervisning bør benytte alle disse tilnæringsmåtene:

1. EKSISTENSIALISTISK, FILOSOFISK TILNÆRMING

Fokus i undervisningen er på individuelle framtidrettede spørsmål som: Hva skal livet mitt brukes til? Hvilke ønsker og mål jeg har for framtiden? Er livet en gave uten oppskrift, et puslespill, en gåte uten løsning, en berg-og-dal-bane eller en verdifull diamant?

2. SOSIALETISK TILNÆRMING

Fokus i undervisningen er på felles framtidrettede tema og spørsmål som: Hvordan redder vi kloden fra klimakatastrofen? Er det menneskene som vil stå for verdens undergang? Hvordan skal vi fordele maten på jorda? Hvorfor og hvordan blir det konflikt mellom veldig gode venner eller akkurat når en gleder seg veldig til noe?

3. TEKSTORIENTERT TILNÆRMING

Fokus er religionenes kildetekster og den individuelle lesning av disse. Spørsmål som: Hva sier kildetekstene at er sentralt i religionen som studeres? Hvordan har disse tekstene blitt tolket i historien? Har teksten satt spor etter seg i historien? Hvordan leses de i dag? Hva sier teksten meg?

4. FENOMENOLOGISK TILNÆRMING

Fenomenologien vektlegger å forstå religionene slik de faktisk framstår i menneskers liv. Fokus er på religion som historisk begrunnet, felles fenomen i samfunnet. Det innebærer tema som: Hvordan leves religionen som vi studerer? Hvilke ritualer, skikker og praksiser er vanlig her? Hvilke symboler, gjenstander og hus er typisk og hvorfor?

5. KONTEKSTUELL TILNÆRMING

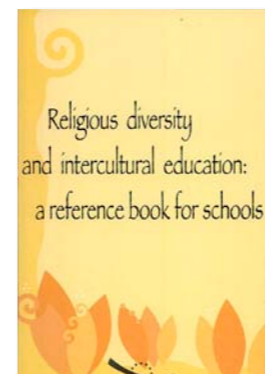
Fokus er på religionenes virkningshistorie som synlig fenomen i elevenes lokalsamfunn. I figuren utgjør en kontekstuell tilnærming

to rosa sirkler. Den kombinerer tekstarbeid og fenomenologi ved å velge elementer som ligger nær barnet både i tids- og romaksen. Hvordan har ulike kirkesamfunn/religioner satt sitt preg på klassen, skolen og lokalsamfunnet? Hvordan er skikkene rundt fødsel og død? Hva er rett mat, rette klær, rett familiemønster? Hva holder vi hellig? Hvilke hellige tekster synes bestefar er viktigst? Hvordan er De ti bud i funksjon i skolegården, avisredaksjonen, butikken og i trafikken?

TEKST: HEID LEGANGER-KROGSTAD, FØRSTEAMANUENSIS MF
ILLUSTRASJON: KRISTIN WALSTAD

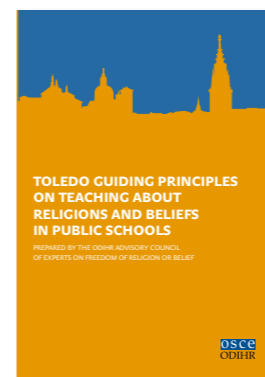
BOK-TIPS

HÅNDBOK FOR LÆRERE

This reference book is intended to help teachers, teacher administrators, policy makers and others deal with the important issue of religious diversity in Europe's schools. The religious dimension of intercultural education is an issue that affects all schools, whether they are religiously diverse or not, because their pupils live and will work in increasingly diverse societies.

The reference book is the main outcome of the project "The Challenge of intercultural education today: religious diversity and dialogue in Europe", developed by the Council of Europe between 2002 and 2005. It is set in four parts, which cover some of the theoretical perspectives that teachers and others need to be aware of as they consider issues of intercultural education, some key conceptual elements of intercultural education on various approaches to teaching and learning, some aspects of religious diversity in schools in different settings, and some examples of current practice in some member states of the Council of Europe. Religious diversity and intercultural education: a reference book for schools www.theewc.org/uploads/content/Religious_diversity.pdf

TOLEDO GUIDING PRINCIPLES ON TEACHING ABOUT RELIGIONS AND BELIEFS IN PUBLIC SCHOOLS.

The Toledo Guiding Principles have been prepared in order to contribute to an improved understanding of the world's increasing religious diversity and the growing presence of religion in the public sphere. Their rationale is based on two core principles: first, that there is positive value in teaching that emphasizes respect for everyone's right to freedom of religion and belief, and second, that teaching about religions and beliefs can reduce harmful misunderstandings and stereotypes. The Principles focus solely on the educational approach that seeks to provide teaching about different religions and beliefs as distinguished from instruction in a specific religion or belief.

6 OPPFORDRINGER

1. Synliggjør religiøse forskjeller, både på tvers av og innen religiøse tradisjoner! Det er mange måter å være religiøs på.
2. Tren barna på å vise "respektfull uenighet" framfor å legge opp til at klassen skal bli et verdifelleskap.
3. Oppsøk levende religiøse miljøer.
4. Ikke nedprioritér RLE-faget.
5. Ta utgangspunkt i lokalmiljøet, bygg undervisningen opp med utgangspunkt i religionene som er representert (lokal stedegenhet).
6. Bruk den gode kontakten med Den norske kirke som modell for samarbeid med andre tros- og kirkesamfunn framfor å kutte ut et samarbeid med kirken.

Kilder:

Førsteamanuensis Heid Leganger-Krogstad, MF
Førsteamanuensis Lars Laird Eriksen, MF

aktuelt fra Verbum

Sven Aasmundtveit Atleter for Kristus Håndbok for det kristne livet

Kan vi trene opp troen? Denne boka gir, i en enkel form, mulige mønstre for et liv med større rom for Kristus.

Pris kr 225,-

nyhet

Sven Aasmundtveit Atleter for Kristus Håndbok for det kristne livet

nyhet

Helga Samset Bibelfortellerboka Kino i hodet til barn og unge

En kilde til inspirasjon for alle som formidler bibelfortellinger.

Pris kr 249,-

Du får bøker med rabatt når du blir medlem av Leserforum i vår nettbokhandel

www.bibel.no

Verbum

FOLK

REDIGERT AV: MARIANNE TORP

Personaltytt

Bjørn Lyngroth er tilsatt som rådgiver for internasjonalisering. Han tiltrer stillingen 1. februar 2011. Bjørn kommer fra stilling som informasjonsleder i HimalPartner (tidl. Tibetmisjonen).

FESTSKRIFT TIL PEDER GRAVEM

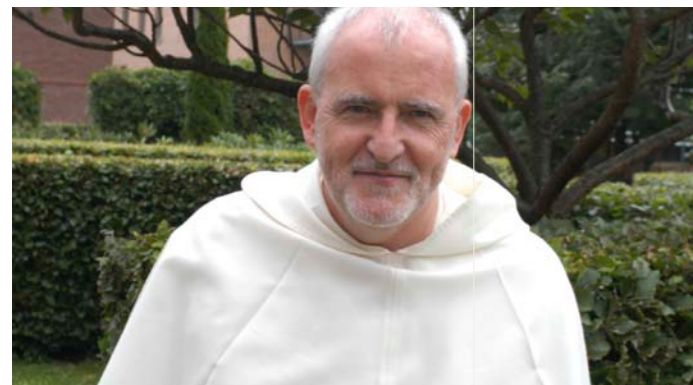
I anledning 6-årsdagen mottok Peder Gravem festskriftet "Livstolkning i skole, kultur og kirke". Gravem har levert viktige forskningsbidrag innenfor religionspedagogikk, religionsfilosofi og teologi, og vært lærer og samtalepartner for kolleger og studenter på MF siden 1992.

SEMESTERÅPNINGEN

I høst markerte starten av det nye lektorprogrammet i religion og samfunnsfag. I den anledning holdt professor Robert Jackson (til venstre) åpningsforelesningen med tema: Teaching about Religions in Schools: Developing as a Professional. Jackson er direktør for Warwick Religions and Education Research Unit ved Universitetet i Warwick og

professor II i Education and Religious Diversity ved Wergelandsenteret. I samme anledning var også førsteamanuensis ved Høgskolen i Hedmark, Sidsel Lied, høgskolelektor ved Høgskolen i Østfold, Mona Nordgren og direktør ved Institutt for samfunnsforskning, Ann-Helén Bay gjester.

ÅPEN FORELESNING «SIMPLE PRAYER / COMPLICATED LIFE»

Professor Paul Murray var på MF for å undervise på emnet TEOL2460 - Teologi og kirkens liv: Spiritualitet, kirkefedrenes teologi og liturgikk. I den anledning ble det holdt åpen forelesning innenfor fagområdet åndelig veiledning/spiritualitet: "Simple Prayer / Complicated Life". I forbindelse med MFs studieturer til Roma har MF brukt Murray som foreleser.

VELLYKKET VINNERTUR TIL ROMA

Ragnhild Gustad vant Romaturen i forbindelse med vervekampanjen for å få flere faste givere i vår. Her er hun på Avatinhøyden med Peterskirken i det fjerne. Mannen Johan var også med på turen. "En kjempetur og et minne for livet. Vi følte oss veldig velkommen og inkludert i studiegruppa og er takknemlig for at vi fikk denne muligheten," sier de til Lys og liv.

STYRET SAMLET TIL SEMINAR

Sittende fra venstre: Liv Ingeborg Lied, Herborg Finnseth Heiene (1. vara), Terje Hærås, Karen Junker (leder), Pål Kristian Roland og Nina Lind (2. vara). Bak fra venstre: Gunnar Breivik, Terje Hegertun, Ingvill Hagesæther Foss, Elna Strandheim, Gunnar Heiene, Andreas Holm, Hanne M. I. Pedersen-Eriksen og Vidar L. Haanes. Svein Helgesen var ikke tilstede da bildet ble tatt.

DRAKTDAG

Tekstilkunstner Kirsten Irgens viser frem sine flotte kirketekstiler til Magnus Jansvik. En rekke tekstilkunstnere stiller ut sine produkter hvert semester. Studentene får da anledning til å se eksempler og bestiller det de trenger når de skal ut i tjeneste etter fullførte studier.

ÅPEN DAG PÅ MF

Det var livlig stemning på MF lørdag 16. oktober. Spennende forelesninger og debatter preget dagen, samt småprat over kaffekoppen og et yrende bokloppemarked i gymsalen, for å nevne noe. Neste Åpen Dag blir om to år. Håper å se deg da!

JULEKRYBBE TIL MF

En julekrybbe, produsert i Mali, kommer til å ha en sentral plass på MF i adventstida. MF har ikke hatt noen julekrybbe til nå. Figurene er 40-50 cm høye og laget i tre.

LEAN ON ME

var tema på Gospelmessen i oktober på MF. Musikere, solister og korister bidro med svingende gospeltoner og studentprest Tore Schwartz Olsen talte.

THE CHURCH SITUATION IN CHINA TODAY

var tema for forelesningen til professor You Bin da han sammen med en delegasjon besøkte MF nylig. You Bin er lærer i religionsfilosofi ved Minzu University i Beijing og har de siste 6 årene tatt imot MF-studenter og lærere som en del av tverrkulturell kommunikasjon- studiene ved MF.

UTGIVELSER 2011

NR. 1 11. FEBRUAR
NR. 2 29. APRIL
NR. 3 17. JUNI
NR. 4 23. SEPTEMBER
NR. 5 2. DESEMBER

Ettersendes ikke ved
varig adresseforandring,
men returneres
Menighetsfakultetet
med påført ny adresse.

B POSTABONNEMENT
RETUR:
MF KARTOTEK
POSTBOKS 5144
MAJORSTUEN
0302 OSLO

SAMARBEID MELLOM KIRKE OG SKOLE

- Hvorfor det?

TEKST: KRISTIN GUNNLEIKSRUD
FOTO: KRISTIN WALSTAD

Religionens plass blir stadig viktigere i mediene og i samfunnsdebatten. I skolen medfører dette at elevene må møte religioner og livssyn som levende livssyn, ikke bare som fakta og teoretiske størrelser. Elevene må få oppleve hva religion faktisk er, og hvordan det preger menneskers liv og samfunnet som helhet. Vi må lære om hverandre – og det er både lurt og hensiktsmessig om deler av denne læringen kan foregå i et gudshus, en synagoge, et tempel, en moské og en kirke.

Fra kirkens side kan vi bidra til elevenes allmenndannelse: Det å vite hvordan en kirke ser ut, hva som skjer der inne, hva kristendommen går ut på - og så videre, er rett og slett en viktig del av allmennannelsen og elevers kulturelle kompetanse. Her kan kirken være en ressurs for skolen; en ressurs man benytter seg av for best mulig å ivareta enkelt av læreplanenes mål.